

מערך הקליניקות
Clinical Legal
Education Program

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

Disability Rights Clinic

Supporters: Mr. Moshe Podhorzer, Rashi Foundation

תורמים: מר משה פודהורצר, קרן רש"י

מיסוי עקיף, החזרי מס, הנחות ופטורים

חלק מדו"ח בנושא :

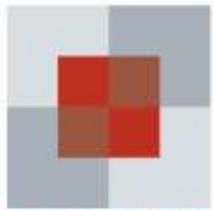
תעסוקה, רווחה ומיסוי של אנשים עם מוגבלויות בישראל

דצמבר 2011

פרופ' צילי דגן
עו"ד רוני רוטלר
עו"ד ליאור משאלי
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר אילן
עוזר מחקר: עמרי קוזי

פרופ' אריק רימרמן
ביה"ס לעבודה סוציאלית
אוניברסיטת חיפה
ד"ר מיכל סופר
המחלקה לעבודה סוציאלית
אוניברסיטת בן גוריון
עוזרת מחקר: דנה דוד

המחקר נערך במימונו של המוסד לביטוח לאומי

מערך הקליניקות
Clinical Legal
Education Program

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

Disability Rights Clinic

Supporters: Mr. Moshe Podhorzer, Rashi Foundation

תורמים: מר משה פודהורצר, קרן רש"י

תוכן עניינים

3	מיסוי עקיף
3	א. סיוע בכיסוי מיסים עקיפים
4	ב. הנחה בעמלות בנקים
4	ג. החזר מיסים על קניית מכשיר פקסימיליה נייד או נייד, או מודם
5	ד. זכאות להשתתפות ברכישת גלאי בכי
5	ה. החזר חלקי של מיסים לבעל תעודת עיוור / לקוי ראייה
6	ו. סיוע חומרי והטבות לעיוורים זקנים במעונות
6	ז. טלפון קווי
6	ח. הקלה בתשלום היטל בשל צריכת מים עודפת
6	ט. פטור מתשלום אגרת טלוויזיה
7	י. פטור מאגרה על הגשת בקשה למינוי אפוטרופוס
7	י"א. פטור מאגרה על הגשת תובענה
7	י"ב. עדיפות במקומות חניה
8	י"ג. אגרת רישיון מופחתת לרכב של אדם עם מוגבלות
8	י"ד. נסיעת אנשים עם מוגבלות בנתיב שיועד לתחבורה ציבורית

מיסוי עקיף

א. סיוע בכיסוי מיסים עקיפים

ככל הנראה, מתוך הכרה בהוצאות הבריאות הגדולות המושתות על אנשים עם מוגבלויות, הם עשויים להיות פטורים, בתנאים מסוימים, ממס קניה על תרופות ועל רכישת טובין המיוחדים לשימושם של אנשים עם מוגבלות.

הפטור ניתן על ידי הוועדה להחזר מיסים עקיפים שבאגף הכלכלה במשרד האוצר, המתמנית על ידי שר האוצר, ודנה בפניות של יחידים או גופים המבקשים לקבל את החזר של המסים העקיפים אותם הם חייבים לשלם על פי חוק, בשל קושי לשלם. הוועדה פועלת בהתאם לקריטריונים שנקבעו על ידה בהתייעצות עם משרד המשפטים, ופועלת במגבלות תקציב המוקצה לה במסגרת חוק התקציב השנתי. החברים בוועדה הם נציגי מינהל הכנסות המדינה, רשות המסים בישראל, אגף החשב הכללי ואגף התקציבים שבמשרד האוצר.

הוועדה מוסמכת להחליט על אופן הטיפול בבקשות בדבר החזר או כיסוי מיסים עקיפים לארגונים או ליחידים, למעט מע"מ, כאשר הדבר מתבקש מכוח הסכמים בינלאומיים ובמקרים המוגדרים כ"הומניטאריים חריגים במיוחד". בהתאם למידע המצוי בדו"ח שפרסמה הוועדה¹, בבואה של הוועדה להחליט בבקשות להחזר מיסים עקיפים, היא שוקלת את כל הנסיבות של המקרה בכל בקשה, תוך יישום שוויוני וענייני של הקריטריונים שנקבעו על ידה, אשר אינם מפורסמים², לרבות בדיקת זהות הפונה, מצבו הכלכלי והבריאותי, וקיום חובותיו לרשויות המס. המסים משולמים כהחזר, או כתשלום מס אותו מעבירה הוועדה במקום הפונה לרשות המסים.

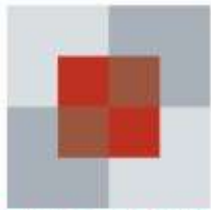
במקרים מסויימים ניתן גם לקבל החזר של מס הרכישה על קניית דירת מגורים, וזאת בהתקיים כל התנאים הבאים: מחלה או נכות של ילד הסמוך לשולחן הוריו, המצדיקות לדעת הוועדה מעבר לדירה חדשה; מצב כלכלי קשה; ערך הדירה החדשה אינו גבוה מערך הדירה הנמכרת; היה וערך הדירה החדשה גבוה מערך הדירה הנמכרת, לא יעלה סכום החזר המס על המס הנדרש על ערך הדירה הנמכרת, ובכל מקרה, לא יעלה סכום החזר על המס החל על דירה שערכה בשקלים עולה על \$180,000.

הביקורת העיקרית שניתן למתוח על פעילותה של הוועדה נובעת מהאופי הוולונטרי והחשאי שלה. עצם קיומה של הוועדה אינו בגדר מידע הידוע לכל, והיא פועלת בהתאם לקריטריונים כלליים ביותר שאינם מפורסמים. אשר על כן לא ניתן להגדיר את מה שניתן על ידה כ"זכות" שניתן לתבוע אותה, וככל שהיא אכן מסייעת לאנשים עם מוגבלות, מדובר בסיוע העולה כדי חסד או צדקה לנוקקים.

¹ בהתאם לדו"ח הוועדה שפורסם בשנת 2009.

² לצערנו לא הסכימה רשות המסים להעמיד לרשותנו את הקריטריונים הנ"ל.

¹ <http://ozar.mof.gov.il/taxes/docs/IndirectTaxescommittee2011.pdf>

מערך הקליניקות
Clinical Legal
Education Program

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

Disability Rights Clinic

Supporters: Mr. Moshe Podhorzer, Rashi Foundation

תורמים: מר משה פודהורצר, קרן רש"י

ואכן, דו"ח מבקר המדינה 52ב לשנת 2001 שפורסם בשנת 2002, עסק בפעילות הוועדה וקבע מספר דברים: בשנת 2001 הוקצה לוועדה תקציב של כ-30 מיליון ₪; בשנים 1999 עד 2001 נוצל מלוא התקציב שהוקצה לוועדה; המבחנים שהוועדה מאשרת לפיהם את הבקשות לסיוע הם כלליים ולא תמיד ברורים (לדוגמה, המבחן "מצב כלכלי קשה"); יש שהוועדה נמנעת מלאשר בקשות בשל החשש שבעקבות מתן אישור לכיסוי הוצאות הנובעות ממחלה כלשהי, יגדל מספר הבקשות מסוג זה ולא יהיה לה די תקציב לאישור כל הבקשות המוצדקות; הוועדה אינה מפרסמת את דבר קיומה, כך ואפילו משרד הבריאות לא ידע על קיומה (!); עוד התברר, שמבין כ-120 בקשות לסיוע שהתקבלו בוועדה במהלך השנים 2000-2001 רק 15 בקשות היו מאנשים בעלי מוגבלות, ומהן רק אחת היתה בקשה לסיוע בכיסוי המע"מ על רכישת כיסא גלגלים ממונע. לדעת משרד מבקר המדינה, על הוועדה לפעול על פי מבחנים ברורים. ראוי גם שהאגף לכלכלה יפרסם את דבר קיום הוועדה ואת המבחנים שלפיהם היא מאשרת את הסיוע, וכן ידאג להנחות את הציבור במקומות המתאימים (למשל בבתי המכס ובתחנות מע"מ) כיצד ניתן לפנות אליה.

ב. הנחה בעמלות בנקים

לקוחות בנקים עם מוגבלות (בהתאם להצגת אישור ממשרד הבטחון או מהמוסד לביטוח לאומי, לפיו קיימת נכות בשיעור של 40% ומעלה) זכאים לארבע פעולות על ידי פקיד בחודש במחיר פעולה ב"ערוץ ישיר"³. יוער כי מדובר בהנחה של שקלים בודדים בלבד, וגם הם כפופים ל"עמלה המינימלית" שגובים חלק מהבנקים, בלי קשר לעלות הפעולות שבוצעו בחודש.

ג. החזר מסים על קניית מכשיר פקסימיליה נייד או נייד, או מודם⁴

ההחזר ניתן על ידי אגף השיקום במשרד הרווחה, ומיועד לאנשים בעלי לקויות שמיעה⁵. מדובר בהחזר כספי השווה לשיעור המע"מ ומס הקנייה על רכישת מכשיר פקסימיליה נייד או נייד או מודם פקסימיליה. הזכות להחזר מסים הינה פעם בחמש שנים ליחידה משפחתית⁶. ההחזר הכספי יינתן על ידי נותן השירות⁷.

³ כללי הבנקאות (שירות ללקוח) (עמלות), התשס"ח - 2008.

⁴ סעיף 3.2 בהוראה 7 לפרק 5 ב"תקנון עבודה סוציאלית" (להלן: "תע"ס") -

<http://www.molsa.gov.il/NR/rdonlyres/723804A8-C40E-4ADC-8477-5D17161E9F28/12488/57.pdf>

⁵ ירידה בשמיעה של 50 dB ומעלה על פי ממוצע סיפי שמיעה בתדרים 500 עד 4000 הרץ באוזן הטובה.

⁶ כהגדרתה בהוראה 1.22 בתע"ס.

⁷ נותן השירות כפי שנקבע בסי' 2.4 להוראה 5 פרק 7 בתע"ס הינו ארגון למתן שירותי תמיכה לאנשים עם לקות שמיעה, שעמד בתנאי המכרז שמפרסם משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

ד. זכאות להשתתפות ברכישת גלאי בכי⁸:

גם כאן מדובר בזכות הניתנת על ידי אגף השיקום במשרד הרווחה, ומיועדת לאנשים בעל לקויות שמיעה שהם הורים לילדים⁹, על ידי סיוע ברכישת מכשיר המתריע על בכיו של הילד. מדובר בהחזר כספי בגובה 90% מעלות המכשיר, אך לא יותר מ-5 נקודות זיכוי (985 ש"ח¹⁰). הזכאות ניתנת בפועל על ידי נותן השירות¹¹.

ה. החזר חלקי של מיסים לבעל תעודת עיוור / לקוי ראייה¹²

ההחזר ניתן על ידי אגף השיקום במשרד הרווחה. המדובר בהחזר חלקי של מע"מ עבור ציוד ביתי המסייע לתפקוד ושיקום אדם שהוא בעל תעודת עיוור או בעל תעודת לקוי ראייה, מגיל 18 ועד גיל זקנה, המנהל משק בית עצמאי, ואינו זכאי מחוק או הסדר אחר (כגון נכה משרד הביטחון, נכה פעולות איבה, נפגע עבודה, או נפגע תאונת דרכים).

היקף וגובה ההחזר: **מוצרים מ"קבוצה א"** – מקרר, מכונת כביסה, תנור אפייה, מזגן, מדיח כלים, דוד שמש/חשמל/גז - ההחזר יהיה עבור פריט אחד לשנה. **מוצרים מ"קבוצה ב"** – כיריים, שואב אבק, מייבש כביסה, מיקרוגל – ניתן לקבל החזר מס עבור מספר פריטים בשנה, ביחד עם פריט אחד מ"קבוצה א".

⁸ סעיף 3.3 בהוראה 7 לפרק 5 בתע"ס - <http://www.molsa.gov.il/NR/rdonlyres/723804A8-C40E-4ADC-8477-5D17161E9F28/12488/57.pdf>

⁹ אדם עם לקות שמיעה שחלה אצלו ירידה בשמיעה של 50 dB ומעלה על פי ממוצע סיפי שמיעה בתדרים 500 עד 4000 הרץ באוזן הטובה והוא הורה לילד עד גיל 3, באופן חד-פעמי.

¹⁰ נכון לשנת 2011.

¹¹ לפי הגדרתו בסי' 2.4 להוראה 5 פרק 7 בתע"ס.

¹² הוראה 4 לפרק 6 בתע"ס -

http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/Regulations/SocialRegulations/Documents/%D7%A4%D7%A8%D7%A7%206-%20%D7%98%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%9C%20%D7%91%D7%A2%D7%99%D7%95%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%9D/6_4.pdf

גובה ההחזר המקסימאלי הוא בהתאם לנספח להוראה 4 לפרק 6 בתע"ס אשר מתעדכן מידי פעם: מקרר עבודה - עד 842 ש"ח, מקרר למשפחה - עד 1,200 ש"ח, מכונת כביסה - עד 818 ש"ח, תנור אפייה עד 539 ש"ח, שואב אבק עד 305 ש"ח, מדיח כלים עד 501 ש"ח, מיקרוגל עד 200 ש"ח, מזגן עד 1,200 ש"ח, החזר ועוד (נכון 2011).

http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/Regulations/SocialRegulations/Documents/%D7%A4%D7%A8%D7%A7%206-%20%D7%98%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%9C%20%D7%91%D7%A2%D7%99%D7%95%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%9D/taarif6_4.pdf

13. סיוע חומרי והטבות לעיוורים זקנים במעונות

סיוע ברכישת מכשירי עזר מיוחדים לבעלי תעודת עיוור, באמצעות סבסוד של מכשירים כגון: מקל לבן (90% סבסוד), שעון יד ברייל (85% סבסוד), שעון מעורר (85% סבסוד), רשמקול כולל mp3 (50% סבסוד), קסטות לרשמקול (50% סבסוד) ועוד. בהקשר זה חשוב לציין כי גובה הסבסוד עבור גוף המטפל בעיוורים יעמוד על 30%; החזר מס קניה ומע"מ עבור רכישת ציוד אישי כגון: מכונת גילוח, רשמקול, רדיו ועוד; רכישת מכשירים מסובסדים וקבלת החזר מיסים¹⁴. בעל תעודת עיוור זכאים גם להנחה בהתקנה ובשימוש בטלפון, פטור מנסיעות עירוניות, וכן זכאי להנחה בשיעור 50% בנסיעות בינעירוניות.

14. טלפון קווי

משרד הרווחה קובע כי מקבלי קצבת נכות כללית בשיעור העולה על 74%, וכן בעלי דרגת נכות רפואית של 80% ומעלה, **עשויים** להיות זכאים להנחה בפעילות מונה, דמי שימוש ודמי התקנת טלפון. גם הורים לילדים המקבלים גמלת ילד נכה בשיעור של 100% לפחות, **עשויים** להיות זכאים להנחה בפעילות מונה, דמי שימוש ודמי התקנת טלפון.

15. הקלה בתשלום היטל בשל צריכת מים עודפת

בהתאם לחוק¹⁵, החל מיולי 2009 צריכת מים העולה על כמויות מסוימות תחויב בהיטל בגובה של 20 ₪ לכל מטר מעוקב. במסגרת החוק ניתנו "הקלות" לנכים או חולים המשתמשים בכמויות גדולות של מים לצורך טיפול רפואי. הזכאים להקלה הם: אדם שנקבעו לו על ידי המוסד לביטוח לאומי או לפי כל חוק אחר 100% נכות רפואית; אדם שנקבעו לו הטבות לפי ההסכם בדבר גמלת ניידות; אדם הזכאי לגמלת שירותים מיוחדים; וילד המקבל גמלת נכות.

16. פטור מתשלום אגרת טלוויזיה

אגרת הטלוויזיה מוטלת לפי חוק רשות השידור¹⁶ על כל אדם המחזיק במכשיר טלוויזיה. בהתאם לתקנות רשות השידור¹⁷ קיים פטור מתשלום האגרה לאנשים עם מוגבלויות המוגדרים כך: אדם

¹³ הוראה 16 לפרק 6 בתע"ס; הוראה 7 לפרק 6 בתע"ס; הוראה 4 לפרק 6 בתע"ס.

http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/Regulations/SocialRegulations/Documents/%D7%A4%D7%A8%D7%A7%206-%D7%98%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%9C%20%D7%91%D7%A2%D7%99%D7%95%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%9D/6_16.pdf

בהתאם למידע שהתקבל במשרד הרווחה זכאים לסיוע גם עיוורים זקנים המתגוררים בקהילה.

¹⁴ החזר המס נקבע בהתאם לנספח להוראה 4 לפרק 6 בתע"ס, אשר מתעדכן מעת לעת.

¹⁵ היטל בשל צריכת מים עודפת – הוראת שעה, התשס"ט - 2009.

¹⁶ התשכ"ה – 1965.

¹⁷ תקנות רשות השידור (אגרות, פטורים, קנסות והצמדה), התשל"ד - 1974

עיוור - מהמועד שבו הונפקה לו תעודת העיוור של משרד הרווחה; אדם חרש-אילם (אדם עם ירידה בשמיעה של 70 דציבל ויותר באוזן הטובה); אוכלוסיית נכים שמשרד הביטחון ומשרד האוצר מופקדים על רווחתן. נכים אלו אינם פטורים מתשלומי אגרת טלוויזיה, אבל משרד הביטחון ומשרד האוצר מממנים עבורם מתקציבם את האגרה.

י. פטור מאגרה על הגשת בקשה למינוי אפוטרופוס

המדובר באגרה של 405 ₪¹⁸. בנוגע לבוגרים עם מוגבלויות התפתחותיות וקוגניטיביות נקבע על ידי בית המשפט לענייני משפחה¹⁹ כי יינתן פטור מתשלום אגרה בעת הגשת בקשה למינוי אפוטרופוס עבור אדם עם מוגבלות שכלית על ידי בני משפחתו, וזאת ללא בדיקת הכנסות בני המשפחה, ובתנאי שאין לו כל רכוש, מלבד קצבאות נכות אשר משמשות למחייתו.

י"א. פטור מאגרה על הגשת תובענה

אגרת בית משפט היא אגרה שעל התובע לשלם למדינה עם הגשת התביעה. נקבע, כי בפנייה של חסוי לבית משפט לענייני משפחה לפטור מאגרה בתובענה נגד בן משפחה, בית המשפט ייתן משקל רב לעובדה כי מדובר בחסוי המיוצג על ידי האפוטרופוס שמונה לו על ידי בית המשפט. בית המשפט יבדוק האם החסוי חסר יכולת כלכלית לשלם את האגרה. בית המשפט במקרה כזה לא יסתפק בבדיקת הכנסות החסוי, אלא יבדוק את הוצאות חסוי ואת צרכיו הרפואיים וכמובן את רכושו. כמו כן, בית המשפט ייקח בחשבון שמטבע הדברים יכולותיו של חסוי לגייס כספים מצדדים שלישיים או באמצעות לקיחת הלוואות והתחייבויות לתשלום אגרה לעתים קרובות הינה בלתי אפשרית.²⁰

י"ב. עדיפות במקומות חניה

חוק חניה לנכים²¹ מפרט את זכאותם של אנשים עם מוגבלויות לקבלת "תו נכה" המאפשר לחנות במקומות המיועדים לכך, וכן במקומות חניה בתשלום, ללא תשלום. הזכאות היא למי שנקבעה לו נכות בשיעור של 60% לפחות, ונקבע כי התנועה בדרכים ללא רכב עשויה לערער את מצב בריאותו; לאנשים המוגבלים בהליכה וזקוקים לכסא גלגלים לצורך ניידות; וכן לאנשים המוגדרים כנכים ברגליהם הזקוקים לרכב כאמצעי תנועה. בעל תו נכה זכאי גם לפטור מאגרת רישוי (כמפורט להלן) והוא יחויב רק בדמי חידוש סמליים (כ-30 ₪).

¹⁸ הודעת האפוטרופוס הכללי (שכר) (מס' 2), התש"ע - 2010.

¹⁹ ת"מ 0124591/06, פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה.

²⁰ תמ"ש (ת"א) 35611-04-10 פלונית נ' אלמוני.

²¹ תשנ"ד - 1993

י"ג. אגרת רישיון מופחתת לרכב של אדם עם מוגבלות

אדם עם מוגבלות הזקוק לרכב כאמצעי תנועה בגלל מוגבלותו זכאי מאת משרד התחבורה לאגרת רישיון מופחתת לרכב בסך 26 ש"ח²². האנשים הנכללים בגדר הזכות: אדם הזקוק לרכב כאמצעי תנועה בגלל רגליו הנכות; אדם מוגבל בהליכה, הזקוק לכסא גלגלים לנכה לצורך ניידותו; אדם שדרגת נכותו 60% לפחות, ותנועתו בלי רכב עלולה לערער את מצב בריאותו (כגון אנשים עיוורים, אנשים עם אוטיזם, ילדים הזקוקים להנשמה, או אנשים עם פיגור שכלי שתנועתם בתחבורה ציבורית אינה אפשרית משום שהם "חסרי מנוחה ברמה קיצונית וזקוקים להשגחה צמודה"); אדם המוגדר כ"נזקק" מחמת עיוורון (עיוור לחלוטין או כבד ראייה) כאמור בתקנה 4 לתקנות שירותי הסעד²³ וקיבל תעודת עיוור.

הרכב יכול להיות רשום על שם האדם עם המוגבלות (לחוד או ביחד עם בן או בת זוגו), על שם בן או בת זוגו, או על שם אפוטרופוס (כגון הורה, ללא צורך ברישום ספציפי של שם הילד ברישיון), ובלבד שהוא לא משמש לצורכי עסק או מסחר.

לא ניתן לקבל אגרת רישוי מופחתת על יותר מרכב אחד. נכה המבקש למכור את רכבו נדרש לפנות למשרד הרישוי עם הקונה לצורך העברת בעלות.

לצורך קבלת אגרת רישיון מופחתת יש להמציא אישורים רפואיים עדכניים המעידים על המחלה או הנכות. ניתן גם לקבל באופן רטרואקטיבי החזר בגין אגרה ששולמה בתעריף רגיל.

י"ד. נסיעת אנשים עם מוגבלות בנתיב שיועד לתחבורה ציבורית²⁴

בעל תג נכה (או מי שמלווה אותו) רשאי לנהוג ברכב שלגביו ניתן התג בנתיב שיועד לתחבורה ציבורית, למעט בנתיב שיועד, על פי תמרור, לרכב להסעת המונים שאינו אוטובוס.

²² סעיפים 18 ו-19 לפקודת התעבורה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "פקודת התעבורה"). סעיף 272 א לתקנות התעבורה, התשכ"א-1961; הודעת התעבורה (אגרות), התשע"א - 2011, הסכום נכון למרץ 2011.

²³ תקנה 4 לתקנות שירותי הסעד (מבחני נזקקות), התש"ל - 1970.

²⁴ סעיף 71 א 1 לפקודת התעבורה.